

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ
MERKEZİ HAPİSHANELER KOMİSYONU

MAHPUSLARIN DİLİYLE
TÜRKİYE
HAPİSHANELERİNDE
HAK İHLALLERİ
RAPORU

20 ARALIK 2017

***“İHD’LİLER, KENDİLERİNİ KORUYACAK YEGÂNE GÜCÜN
İNSANLIK İLKELERİ VE KAMU VİCDANI OLDUĞUNUN BİLİNCİYLE
ÇALIŞMALARINI SÜRDÜRECEKLERDİR.”***

İÇİNDEKİLER:

1. İHDNİN KURULUŞ AMACI VE FAALİYETLERİ
2. ÇALIŞAMIN AMACI
3. HAPİSHANELER TARİHİ VE TÜRKİYEDEKİ HAPİSHANELER
4. GİDİLEN HER HAPİSHANEYE İLİŞKİN GENEL BİLGİ
1. ÇALIŞMANIN YÜRÜTÜCÜSÜ HUKUKÇULARIMIZ VE ZİYARET ETTİKLERİ HAPİSHANELER
5. HAPİSHANE TİPLERİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİ
6. OHAL VE AVUKATLARIN KARŞILAŞTIĞI UYGULAMALAR
7. MEVZUAT VE DEĞERLENDİRME
8. SORULAN SORULAR ÜZERİNDEN İHLAL BAŞLIKLARI VE BUNA İLİŞKİN TESPİTLER
9. SONUÇ VE ÖNERİLER
10. GÖRÜŞÜLEN MAHPUSLAR

1. İHDNİN KURULUŞ AMACI VE FAALİYETLERİ

İnsan Hakları Derneği, 17 Temmuz 1986 tarihinde, aralarında tutuklu-hükümlü yakınları, yazar-gazeteci, hekim, hukukçu, mimar- mühendis ve akademisyenlerin yer aldığı çeşitli meslek gruplarına mensup 98 insan hakları savunucusu tarafından kuruldu.

Kurucular, 12 Eylül 1980’de yapılan askeri darbenin ardından siyasi parti, dernek ve sendikaların kapatılması, başta anayasa olmak üzere temel hak ve özgürlüklerle ilgili yasaların iptal edilmesi, toplum üzerindeki baskıcı-otoriter uygulamaların yoğunlaşması ve gözetiminde ve cezaevlerinde işkence ve kötü muamelelerin had safhaya ulaşması nedeniyle oluşan ağır tahribatın giderilmesine ve toplumun duyarlı olmasına katkıda bulunmak fikriyle harekete geçti. Derneğin kuruluş amacı “İnsan hak ve özgürlükleri konusunda çalışmalar yapmak” şeklinde formüle edildi ve bu ifade İHD Tüzüğünde de yer aldı.

İHD'nin yönetici ve aktivistleri, bu amaçla yıllar içinde, ülkedeki ve dünyadaki insan hakları ile ilgili uygulamaları izleyerek bilimsel incelemeler ve araştırmalar yaptı. Bu alana ilişkin tespitlerini raporlar yayımlayarak, dünya ve Türkiye kamuoyunu bilgilendirdiler. İnsan hakları savunucuları, hak ihlallerinin meydana geldiği mahallerde bulundu ve hak ihlaline uğrayan kişi ve kurumların başvuru ve şikâyetlerini ilgili mercilerin ve kamuoyunun bilgisine sundu. Bireylere insan hakları bilinci aşılamaya yönelik açık oturumlar, konferanslar, seminerler, paneller ve sempozyumlar gerçekleştirdi. Kuruluşundan günümüze dek çeşitli dönemlerde, genel af, ölüm cezası, savaş karşıtlığı, barış, DGM'ler, düşünce özgürlüğü, gözetiminde kaybetmeler, faili meçhul öldürmeler, işkence ve kötü muamele, hapishaneler, çalışma yaşamı gibi alanlarda ülke çapında kampanyalar düzenlediler.

2. ÇALIŞMANIN AMACI

- Türkiye'deki insan hakları aktivistlerinin mahpus haklarını gündemde tutabilmeleri,
- İnsan hakları aktivistlerinin, hapishanelerdeki koşulları gözlem ve raporlama konularında kapasitelerinin güçlendirilmesi,
- Hapishanelerdeki sorunlar konusunda, ilgili kamu görevlilerinin farkındalığının artırılması,
- Mahpuslara ihtiyaç duydukları hizmetlerin sağlanması,
- Mahpuslara hakları konularında hukukçu desteği,
- Mahpusların yaşadıkları sorunlarla ilgili kapsamlı bir rapor hazırlanması, ulusal ve uluslararası kamuoyu ile paylaşılması

Hapishanelerde insan haklarına uygun koşulların gerçekleşmesi için, sürekli bir ilgi şarttır. Bu ilgiyi diri tutarak sorunlar aşılabilir. O nedenle, "Hapishanelerde neler oluyor?" ve "insan haklarına aykırı uygulamalar nelerdir?" bunların olmaması için "neler yapılmalı?" soruları üzerinden; bu konularda sürekli ve düzenli çalışmalar yapıyoruz. Ancak bu ve benzeri çalışmaların başarıya ulaşması için, yani insan haklarının korunması ve uygulanabilmesi için kamu otoritelerinin de insan haklarını koruma anlayışını benimsemeleri gerekir. Aksi takdirde tek başına demokratik kitle örgütlerinin, tek tek bireylerin ve insan hakları örgütlerinin bunu başarması olanaklı değildir.

3. HAPİSHANELER TARİHİ VE TÜRKİYEDEKİ HAPİSHANELER

17. Yüzyıla kadar cezaevleri (hapishaneler) hükümlüye verilen hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine getirildiği bir kurum olarak kullanılmamıştır. Diğer bir ifade ile insanların kapatıldığı yerler binlerce yıldır var olmakla birlikte, bunlar günümüzdeki gibi bir fonksiyona sahip değillerdi. Bu yerler değişik amaçlar için kullanılmışlardı. Bu mahaller, cezalandırılmak istenen kişinin Devletin elinin altında bulundurulmasını temin amacıyla inşa edilmiş tutukevleri (tutukevi fonksiyonu gören yerler) veya ölüm cezasına mahpus olan kişinin cezasının infazına kadar muhafaza edildiği yerler olarak kabul edilmişlerdi.

Ortaçağda ceza, genellikle ölüm veya vücuda yönelik olarak bazı uzuvların kesilmesi şeklinde gerçekleşince, hürriyeti bağlayıcı cezaların ve bunların uygulanma yerlerinin bulunmadığı sonucuna varıldı. İşte bu nedendir ki, hürriyeti bağlayıcı cezaların ortaya çıkışı, cezaevlerinin de ortaya çıkışına bağlıdır. Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazına ilk defa İngiltere'de başlanmıştır. 1555 yılında Piskopos Ridley, Kral tarafından emrine tahsis edilen Bridgewell Şatosunda iş esasına göre mahkûmların cezalarının infazı ile ilgilenmiştir.

Belirtelim ki, ceza infaz kurumunun ilk olarak hangi ülkede inşa edilmiş bulunduğu ilerde de açıklayacağımız üzere bugün de tartışmalıdır.

Ceza infazının tarihçesini, uygulanan yaptırım türlerini de dikkate alarak üç dönemde değerlendirmek mümkündür. Ortaçağın ilk dönemlerine denk gelen birinci dönemde tek ceza aracı olarak kefaret ve para cezaları uygulanmaktaydı. İkinci dönem olarak kabul edilebilecek ortaçağın sonlarında ise, bedene yönelik eza veren canavarca yaptırımlar ve hayata yönelik cezalar tatbik edilmekteydi. Üçüncü dönem sayılan 17. yüzyılda ise, bir suçun karşılığı olarak hürriyeti bağlayıcı cezalar uygulanmıştır

Hapishane ve kapatma /kapatılma sorunu tarihsel bir çerçevede ele alınmayı gerektirir ' hapishanelerin cezalandırılma aracı olarak kullanımı tarihle sınırlı bir olgudur. Hapishanenin ortaya çıktığı döneme dikkat edildiğinde aynı zamanda bu dönemin kapitalizmde ortaya çıkış dönemi olduğu görülecektir. Hapishane bir reform aracı olarak tasarlanmıştır. Hapishanenin tasarımını yapan bir iktisatçıdır. İngiliz yararçı iktisatçı Bentham'ın panoptik model çalışmasına dayanır ' panoptik model tek merkezden denetlenebilir esasına göre düzenlenmiştir ' kapatma doğrudan üretim süreciyle ilgilidir. İktisadi akla dayalı toplumsal düzenlemelerin işleyişinin sağlanması hedeflenmiştir. İslah etme, topluma kazandırma gibi terimlerle meşrulaştırılmaya çalışılan hapishane tamamen iktisadi yapıya koşut bir kurum olarak tasarlanmıştır. Hapishaneler modern şiddet toplumu olan kapitalizmin ortaya çıkışıyla doğduğu düşünülürse 200 yıllık kurumlardır. 200 yıllık süre göstermiştir ki insanları kapatmak suçun tekrarını önleyici, caydırıcı bir etkisi olmamıştır. Sürekli hapishane sayıları artmıştır, suç artmıştır. Hapishanelerden çıkanların hiç girmeyenlere göre geri dönme olasılıkları çok daha fazladır.

İnsan hakları savunucuları, toplumsal örgütler ve duyarlı kesimlerin gündeminde geçmiş süreçlerde yer kaplayan hapishaneler sorunu, 2000 yılında F Tipi cezaevlerinin yapılması ve hizmete alınması girişimleriyle yeni bir döneme girmiştir. Toplum kuruluşları, duyarlı kesimler, tutuklular ve tutuklu yakınları tarafından eleştirilen ve uygulamasının durdurulması istenen bu süreç dramatik gelişmelere sahne olmuş, genelde ülkemizde alışık olduğumuz gibi devlet gücünün gösterisine dönüşmüştür. Her ne kadar 19 Aralık'ta hapishanelerde yapılan ve **"Hayata Dönüş"** ismi verilen operasyonla konu kapatılmak, fiili durum yaratılarak tartışmalar bitirilmek istenmişse de, hapishaneler sorunu ne toplumun gündeminden düşmüş ne de gerçekten sorunun üzerinde kalıcı bir çözüme gidilebilmiştir.

Türkiye'deki infaz rejimi içerisinde ele alınan hapishane sorunları, ağırlıklı olarak devletin politik yapılanmasına ilişkin tercihlerin sonucu olarak şekillenmektedir. Ancak son yıllarda uluslararası düzlemde yaşanan gelişmeler, küresel ekonomi ve dünya düzeninin etkileriyle yeniden yapılanan devletler hukuk sistemlerini ve bütün yapılarını değiştirip dönüştürürken yönetsel yaklaşım ne yazık ki daha disiplin er ve daha baskıcı eğilimleri içermekte, insan hak ve özgürlükleri uluslararası düzeyde üretilen terör kavramı içinde eritilmektedir. Dünya kamuoyuna tek taraflı olarak yoğun bir şekilde sunulan 'terör' kavramı ile resmi otoritelerin baskıcı yüzünün gözden kaçırılmasının yolu bulunmaktadır.

Şiddet daha çok toplumu terör ize etmek, gelecek neoliberal projelerin yaratacağı karşı çıkışları bu günden cezalandırmak, tam bir travmatik bellek yaratmak amacını öncelemiştir. Kuşkusuz Türkiyeli siyasi muhaliflerin karşı çıkma refleksinin hızı ve direnme gelenekleri, egemenlerin şiddetin dozunu ayarlarken göz önünde tuttıkları bir faktör olmuştur.

Türkiye Cumhuriyetin'de hapishaneler, Osmanlı'dan devraldığı zindancı bir mantıkla tüketme ve yok etme mekanları olarak kullanmıştır. Bu durumu meşrulaştırmak içinse hapishanelerin

kişisel ıslah amacı taşıdığını ve toplumun yararına olduğunu iddia etmiştir. Mahpuslar hasta, devlet ise tedavi edici olarak lanse edilmiştir. Gerçekte ise yakın tarihin tüm anti-demokratik, baskıcı ve şiddet dolu dönemlerin hapishaneler, başvurduğu yöntemlerle muhalifin iradesini ve kimi zaman varlığını yok etmeye yönelik, itaatkâr ve sistemle uyum içinde çalışabilecek bireyleri üretmeyi amaçlamıştır. Suçu tanımlayan ve ona belli cezalar ihdas eden erkin sorun sallaştırılması gerektiğine inanan çalışma grubumuz, hapsedilmenin suça yönelik bir tedbir olmadığını savunmaktadır ve hapsedilerek cezalandırmanın kaldırılması gerektiğini savunmaktadır.

Ülkemiz hapishanelerinin yıllardır mahpusların hak ve yükümlülüklerini ortaya koyan yasalarla değil genelge, tüzük, talimat vb. metinlerle yönetilmektedir. Hak ve özgürlük kısıtlamalarının Anayasal bir gereklilik olarak yasalarla değil de hukuki niteliği ve dolayısıyla bağlayıcılığı da tartışmalı bu metinlerdeki kurallara göre belirleniyor olması sorunu henüz çözümlenmemişken, her gün alfabenin yeni bir harfi eklenerek yeni hapishaneler açılmasıyla karşı karşıyayız.

Özellikle darbe teşebbüsünden sonra yaklaşık 45 bin civarında kişinin darbe teşebbüsüne katılmak ve “Fetullah Gülen Örgütü” üyesi olma iddiası ile tutuklanması, Kürt muhalefeti başta olmak üzere toplumsal muhalefete yönelik yargı baskısı nedeni ile 10 bine yakın insanın tutuklanmış olması ve diğer suç iddiaları ile ilgili tutuklamaların aralıksız sürdürülmesi, kapasitesi yetersiz olan hapishanelerdeki aşırı doluluğu arttırmış ve hapishaneleri yaşanılmaz bir yere dönüştürmüştür. Türkiye’de 15/11/2017 tarihi itibarıyla,

290 kapalı ceza infaz kurumu,

71 müstakil açık ceza infaz kurumu,

3 çocuk eğitimevi,

8 kadın kapalı,

5 kadın Açık,

7 çocuk kapalı ceza infaz kurumu olmak üzere toplam **384** ceza infaz kurumu bulunmakta olup, bu kurumların kapasitesi **207.279** Kişiliktir. Bakanlığın verilerine göre ise bu hapishanelerde 02.10.2017 tarihi itibarıyla 88.745’i tutuklu olmak üzere 228.993 kişi bulunmaktadır. Bu sayı 2015 yılında 178.089, 2014 yılında 154.179 idi. AKP iktidara geldiğinde ise 59.429 idi. **Bir diğer dikkat çekici olan durum ise; hapishanelerde bulunan mahpus sayısının bakanlık verilerine göre hapishane kapasitesinden 21.714 fazla olmasıdır.**¹ Adli mahpuslara yönelik örtülü OHAL afları bile aşırı doluluk sorununu çözememiştir. OHAL ilanı ve OHAL KHK’larının verdiği yetki ile mevcut yasal haklardan birçoğunun kısıtlanmış olması da ayrıca üzerinde durulması gereken ciddi insan hakları sorunlarıdır. **Hapishanelerdeki tecrit uygulamaları, her türden keyfi muameleler, işkence ve kötü muamele iddiaları, sürgün ve sevk uygulamaları, keyfi disiplin cezaları, mahpusların sağlık sorunlarının zamanında ve etkili bir şekilde çözülmemesi, ağır hasta mahpusların tedavi edilmemesinin yanı sıra tahliye edilmemeleri** gibi sıralayabileceğimiz çok sayıda sorun bulunmaktadır.

¹ Veriler, <http://www.cte.adalet.gov.tr/#> adresinden alınmıştır.

AKP Hükümeti çıkardığı örtülü OHAL affı ile yüz kızartıcı suçlar başta olmak üzere toplum vicdanı tarafından doğru bulunmayan bir konuda adım atmış ama hasta mahpuslar gibi yıllardır kamuoyu gündeminde bulunan ve bu konuda birkaç kez kanun değişikliğine rağmen çözülmeyen önemli bir insani sorunu çözmemiştir. Bir an önce hasta mahpusların salıverilmesi ve tedavilerinin süratle yapılması için gerekli yasal ve idari tedbirler alınmalıdır. Gerekirse 5275 Sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin infazı Hakkında Kanununun 16. Maddesi değiştirilmeli veya geçici bir madde ile sorun çözülmelidir.

İHD hapishane sorunları üzerine bu güne kadar yapılan çalışmalardan biraz daha farklı olarak sadece sayıların soğuk yüzleriyle açıklanan mahpus ölümleri, sosyal-yaşamsal yetmezlikleri değil daha çok bunlara neden olan tarihsel süreçler egemen yaklaşımların tarihsel kökleri, sonuçları açısından kapsamlı bir çalışmayı hedeflemiş ve bu çalışma sonucunda İnsan hakları açısından oluşan itiraz noktalarının görünür kılınması, ortak bir dil, eylem bütünselliği oluşturularak özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilere yönelik uygulanan insanlık dışı baskıcı ve yok edici zihniyetin değişmesinin sağlanması amaçlanmıştır. Aynı zamanda hapishanelerde özgürlüğünden mahrum bırakılan her türlü imha ve inkâr politikalarıyla yok edilmeye, kişiliksizleştirilmeye karşı direnen insan olma onurunu korumak için mücadele eden siyasi mahpuslar, kadınlar, çocuklar, engelliler, LGBTİ'liler ve tüm sosyal mahpusların da katılımı sağlanarak sorunların ilk ve gerçek ağızdan aktarımının sağlanması hedeflenmiştir.

Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin durumunun incelenmesi çoğunlukla hak bilincine ulaşmış "siyasi mahpusların" hak arama, baskı-direnme diyalektiğindeki ısrarcılıkları sayesinde mümkün olmaktadır. Bu nedenle genel olarak sosyal mahpuslar kadınlar ve çocuklar vd. önemli bir eksiklik olarak durmaktadır. Egemenlerin ise kısa ve uzun vadeli planlamada son derece rasyonel-akli bir sisteme sahip oldukları tartışmasız bir gerçekliktir.

Hapishaneler üzerine 2000'li yıllardan bu tarafa daha spesifik çalışmalar yapılmaktadır. Hapishanelerin yapısı, tecrit uygulamaları, keyfi yaptırımlar işkence ve baskının boyutları, süren AG ve ölüm oruçları, yasaklamalar bu çalışmalarımızda veri kaynağımızı oluşturan daha çok mahpuslar ve avukatlarıdır. Tabi ki bu çalışmalarımız son derece önemlidir ve devam edecektir.

2000 yılından bu tarafa uygulanan F Tipi infaz uygulamalarının hukuksal alt yapısı inanılmaz bir dikkatle örülen ve mahpuslara onların yakınlarına ve topluma dayatılan TECRİT uygulamalarının en küçük bir ayrıntı dahi kaçırılmadan planlanan bir ideolojik konsept oluşudur.

4. GİDİLEN HER HAPİSHANEYE İLİŞKİN GENEL BİLGİ:

Tarih değişir cezaevleri gerçeği değişmez. Örneğin ülkemizde, ne çok ön adı vardır, mahpushanelerin. Açık, yarı açık, kapalı, özel, yüksek güvenli, A, B, C, D, E, F, H, K, L, M,T tipi, hatta tipsiz hapishaneler (herhangi bir tip proje üzerine inşa edilmeyen il ve ilçe cezaevleri), kadın ve çocuk tutukevleri, ıslahevleri, kiralık mahpushaneler.

5275 sayılı Kanunda infaz kurumları;

- Kapalı ceza infaz kurumları
- Yüksek güvenli kapalı ceza infaz kurumları

- Kadın kapalı ceza infaz kurumları
- Çocuk kapalı ceza infaz kurumları
- Gençlik kapalı ceza infaz kurumları
- Açık ceza infaz kurumları
- Çocuk eğitimevleri şeklinde belirtilmiştir.

Kanunun 9 uncu maddesinde; “(1) Yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları, iç ve dış güvenlik görevlilerine sahip, firara karşı teknik, mekanik, elektronik ve fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları sürekli kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasların geçerli olduğu sıkı güvenlik rejimine tâbi hükümlülerin bir veya üç kişilik odalarda barındırıldıkları tesislerdir. Bu kurumlarda bireysel veya grup hâlinde iyileştirme yöntemleri uygulanır” denilmektedir.

1) Akdeniz Bölgesi Cezaevi Ziyaretleri 1 Şubat 2017- 3 Şubat 2017

- a-) Hatay Çocuk Ceza İnfaz Kurumu Ve Hatay T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Görüşmeler (01.02.2017)
- b-) İskenderun M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Görüşmeler (02.02.2017)
- c-) Osmaniye T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Görüşmeler (02.02.2017)
- d-) Adana Kürkçüler F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Görüşmeler (03.02.2017)
- e-) Adana E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Görüşmeler (03.02.2017)
- f-) Mersin/Tarsus C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Görüşmeler (03.02.2017)

2) Ege Bölgesi Cezaevi Ziyaretleri 14 Şubat 2017- 18 Şubat 2017

- a-) İzmir Ödemiş T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Anket Sonuçları (15.02.2017)
- b-) İzmir-Aliğa Şakran T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Görüşmeler
- c-) İzmir Kırıklar 2 Nolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Anket Çalışması (02.02.2017)
- d-) İzmir Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Anket Çalışması(16.02.2017)
- e-) İzmir 1 Nolu F Tipi Kapalı Cezaevi 16.02.2017
- f-) Şakran Kadın Kapalı Cezaevi 17.02.2017

3)Marmara Bölgesi Cezaevi Ziyaretleri 1 Mart 2017 – 5 Mart 2017

- a-) Bakırköy Kadın Hapishanesi
- b-) Bandırma 1 Ve 2 No'lu T Tipi Kapalı Cezaevi
- c-) Burdur E Tipi Kapalı Cezaevi
- d-) Silivri 5 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
- e-) Tekirdağ 1 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

f-) Edirne F Tipi Ceza İnfaz Kurumu

g-) Kocaeli 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu

h-) Gebze Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

ı-) Tekirdağ 2 No'lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

i-) Kandıra 1 Ve 2 No'lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (02.03.2017)

j-) Edirne F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (01.03.2017)

k-) Gebze Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (02.03.2017)

4) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi 09 -15 Nisan 2017/(1-2-3-4-5 Haziran 2017)

a-) Van Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu

b-) Elazığ E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

c-) Elazığ 2 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu

d-) Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

e-) Diyarbakır D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

f-) Mardin E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

g-) Urfa /Hilvan T Tipi Ceza İnfaz Kurumu

h-) Şırnak T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

ı-) Siirt E Tipi Kapalı Cezaevi

i-) Gaziantep H Tipi Cezaevi

j-) Gaziantep L Tipi Cezaevi

6)Karadeniz Bölgesi Cezaevi Ziyaretleri

a-) Rize Kalkandere L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

b-) Gümüşhane E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

c-) Trabzon E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

d-) Bayburt M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

e-) Giresun E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

5.ÇALIŞMANIN YÜRÜTÜCÜSÜ HUKUKÇULARIMIZ VE ZİYARET ETTİKLERİ HAPİSHANELER.

A-) Akdeniz Bölgesi Cezaevleri (1-2-3-4 Şubat 2017)

Hatay Çocuk Ceza İnfaz Kurumu Ve Hatay T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Hasan Kılıç, Av. Cihan Yaman, Av. İlhan Öngör, Av. Mikail Yavuz

İskenderun M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Hasan Kılıç, Av. Cihan Yaman, Av. İlhan Öngör, Av. Mikail Yavuz

Osmaniye T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Hasan Kılıç, Av. Cihan Yaman, Av. İlhan Öngör, Av. Mikail Yavuz

Adana Kürkçüler F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Hasan Kılıç, Av. Cihan Yaman, Av. İlhan Öngör, Av. Mikail Yavuz

Mersin/Tarsus C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Hasan Kılıç, Av. Cihan Yaman, Av. İlhan Öngör, Av. Mikail Yavuz

B-) Ege Bölgesi Cezaevleri (15-16-17 Şubat 2017)

İzmir Ödemiş T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Gurbet Uçar, Av. Muhterem Süren, Av. Ahmet Hartavi, Av. Büşra Demir, Av. Devran Yıldız, Av. Hatice Sönmez

Kırıklar 1 Ve 2 No'lu F Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Gurbet Uçar, Av. Muhterem Süren, Av. Ahmet Hartavi, Av. Büşra Demir, Av. Devran Yıldız, Av. Hatice Sönmez

Aliğa (Şakran) T-1, T-2, T-3, T-4, Kadın Ve Çocuk Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (17.02.2017)

Av. Gurbet Uçar, Av. Muhterem Süren, Av. Ahmet Hartavi, Av. Büşra Demir, Av. Devran Yıldız, Av. Zafer İncin, Av. Gülistan Ökmen

C-) Marmara Bölgesi Cezaevleri (26-27 Ocak 2017/ 14-15-16-17 Mayıs 2017) (13 -14 -15 Temmuz)

Bandırma 1 Ve 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (26.01.2017)

Av. İlyas Tarım

Burdur E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (27.01.2017)

Av. İlyas Tarım, Av. Abdullah Zeytun

Silivri 5 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Abdullah Zeytun, Av. Zeynep Ceren Boztoprak, Av. Ekin Polat

Tekirdağ 1 Ve 2 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Abdullah Zeytun, Av. Nilay Nayman, Av. Zeynep Ceren Boztoprak

Edirne F Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Abdullah Zeytun, Av. Zeynep Ceren Boztoprak, Av. Ekin Polat, Av. Rıdvan Konak

Kocaeli F 1 Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Nilay Nayman,

Gebze Kadın Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Nilay Nayman, Av. Rıdvan Konak,

Kandıra 1ve 2 No'lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Zeynep Ceren Boztoprak, Av. Rıdvan Konak

Bakırköy Kadın Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Gürkan İstekli, Av. Hüseyin Boğatekin,

Maltepe 1 No'lu L Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Hüseyin Boğatekin

D-) Doğu Anadolu Bölgesi Cezaevi Ziyaretleri

(9-15 Nisan 2017)

Van M Ve Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Zeynep Ceren Boztoprak, Av. Erdoğan Dönmez, Av. Mehmet Karataş, Av. Cihan Yaman, Av. Erhan Dönmez

Elazığ E ve Yüksek Güvenlikli Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Hasan Yalçın, Av. Muhterem SÜREN, Av. Abdullah ZEYTUN

Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Zeynep Ceren Boztoprak

E-) Güneydoğu Anadolu Bölgesi Cezaevi Ziyaretleri

(1-2-3-4-5 Haziran 2017)

Diyarbakır E ve D Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Abdullah Zeytun

Mardin E Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Devran Yıldız, Av. Hediye Saltan

Şırnak T Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. İlyas Tarım, Av. Muhterem SÜREN, Av. Şeyma ÜRPER

F-) Karadeniz Bölgesi Cezaevi Ziyaretleri (2-3-4 Mayıs 2017)

Rize Kalkandere Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Gümüşhane E Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Trabzon E Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Bayburt M Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Giresun E Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti

Av. Zeynep Ceren Boztoprak

6. HAPİSHANE TİPLERİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİ

A-) F TİPİ YÜKSEK GÜVENLİKLİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU,

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün resmi internet sitesi olan <http://www.cte.adalet.gov.tr> adresinde, T Tipi Kaplı Ceza İnfaz Kurumlarına ilişkin olarak;

“Yüksek güvenlikli F tipi kapalı cezaevleri, tüm tretman programlarının uygulanabilmesi için uygun mekanlara sahip, mevzuatı gereğince sadece tehlikeli hükümlü ve tutuklu statüsündeki kişilerin barındırılabilceği, fizikî yapısı, elektrik ve elektronik güvenlik sistemleri ile yönetim plânı bakımından güvenliği tehdit eden unsurları en aza indirilmiş içten ve dıştan koruma görevlileri ile firara karşı engelleri bulunan ve oda sistemine göre inşa edilmiş ceza infaz kurumlarıdır. Sirkülasyonu 3 ana koridordan sağlanan ve 5 bloktan oluşan, 57 adet 1 ve 2, 103 adet 3 kişilik odaları bulunan cezaevi toplam 368 kişi kapasitelidir. Bu ceza infaz

kurumlarında açık ve kapalı spor sahaları, ön görüşme odası, iş atölyeleri, kreş, kantin, anons ve müdahale ekip odası, merkez kontrol odası, kütüphane, yönetim ve hizmet servis büroları ile revir, gözetim odaları, kabul, sevk ve tahliye hizmet büroları, nöbetçi müdür ve baş memur odaları ile idare çay ocağı, personel yemekhanesi, mutfak, soğuk hava depoları, jeneratör, çamaşırhane ve sığınak bulunmaktadır.

Kurum özelliği ve güvenliği nedeniyle, proje aşamasında 24 saat kesintisiz ısınma, aydınlanma ve su verebilecek kapasitede kalorifer (fuel-oil), elektrik, jeneratör ve asıl su tesisatı ile donatılmıştır. Zemin tünel kazma girişimini engelleyici, yeterli miktarda hasır demirli betonla sağlamlaştırılmıştır. kanalizasyon boruları firarı engelleyecek ebatlarda döşenmiş, logarlar ile kontrol imkanı sağlanmış, çevreyi koruma amacı güdümlere arıtma tesisleri kurulmuştur.” denilmiş ve Türkiye’de 14 adet F Tipi Hapishanenin olduğu belirtilmiştir.²

ADANA Adana F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

EDİRNE Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (İstanbul Edirne arası 239 Km 2 saat 36 dakika)

İZMİR İzmir 2 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu(İzmire Uzaklığı 24Km)

İZMİR İzmir 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu

KOCAELİ Kocaeli 2 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu(İstanbul Kocaeli arası 104 Km 1 saat 30 dakika)

KOCAELİ Kocaeli 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu

TEKİRDAĞ Tekirdağ 2 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

TEKİRDAĞ Tekirdağ 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

T TİPİ HAPİSHANELER Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün resmi internet sitesi olan <http://www.cte.adalet.gov.tr> adresinde, T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarına ilişkin olarak;

“Bu ceza infaz kurumları; büyük kentlerdeki eski ceza infaz kurumlarının yerlerine ya da kapasite yetersizliğine çözüm amacıyla inşa edilen veya edilecek olan uluslararası standartlara uygun, kapalı ceza infaz kurumlarıdır. Tutuklu ve hükümlülerin barınma, sağlık, eğitim ve her türlü iyileştirme taleplerine cevap verecek yeterli fizikî alanlar bulunmaktadır. Bu faaliyetlere ilave olarak, sportif ve kültürel hizmetlerin sunulacağı mekânlar da mevcuttur.

8 kişilik 72 oda, 3 kişilik 8 oda, 1 kişilik 16 odadan olmak üzere toplam 616 kişi kapasiteli olarak planlanmış olup, 3 ve 8 kişilik odalar dubleks olarak yapılmıştır. Tek kişilik odalar 12 m2 olarak projelendirilmiştir. 3 kişilik odaların alt ve üst kat ortak yaşam ve yatak bölümleri 27’şer m2’dir. 8 kişilik odaların üst kat yatak bölümleri net 28 m2, alt kat ortak yaşam bölümleri 32.5 m2’dir. 8 kişilik ünitelerde 35 m2, 3 kişilik ünitelerde 30 m2 havalandırma bahçeleri yer almıştır.

T tipi ceza infaz kurumunda hükümlü ve tutukluların sosyal ve kültürel alanları tanzim edilmiş, bu çerçevede net kullanım alanlarına sahip 494 m2’lik kapalı spor salonu, 251 m2’lik açık spor alanı, 226 m2’lik çok amaçlı gösteri salonu, ayrıca, aynı anda 450 kişinin açık

²İlgili Metin için bkz; <http://www.cte.adalet.gov.tr>.

Mağpusların Diliyle Türkiye Hapishanelerinde Hak İhlalleri Raporu

görüş, 36 kişinin kapalı görüş yapacağı alanlarla birlikte, 32 kişilik avukat görüş mahalli bulunmaktadır.

Ceza infaz kurumunda eğitim ve iyileştirme faaliyetleri çerçevesinde iş atölyeleri, dersane ve kütüphaneler ile revir ve sağlık üniteleri de yer almaktadır.

Sekiz, üç ve tek kişilik oda sistemine uygun olarak projelendirilen T tipi kapalı ceza infaz kurumları, koğuş sisteminden kaynaklanan güvenlik zafiyetlerini büyük ölçüde azaltmaktadır. Ceza infaz kurumunda günlük hizmetlerin (sayım, hastane, ziyaret, duruşma, tahliye, görüş vb.) kayıt altına alınması ve personelin idari blok ile hükümlü ve tutuklu bloklarına geçişlerin kontrol edilebilmesi amacıyla planlanan ve tüm sirkülasyonun organize edildiği bir kontrol merkezi bulunmaktadır.

Kurumda, giriş-çıkışların kontrolü ve izinsiz girişleri engellemek üzere, göz biyometrisi ile binaya tüm giriş-çıkışlarda elektronik arama amaçlı olarak kullanılan duyarlı kapı ve X-Ray cihazı bulunmaktadır. X-Ray cihazı ceza infaz kurumuna giren her türlü eşya ve erzakın X ışınları ile detayını almak üzere kurulmuş bir sistemdir. Sistem iki ayrı monitöre bağlı olarak çalışmakta, monitörler eşyanın detay ve içeriğini gösterme amaçlı kullanılmakta, şüphe duyulan nesnelere üzerinde yakın gösterim (zoom) yapılabilmektedir. Ceza infaz kurumunun dış güvenliği jandarma tarafından sağlanacaktır. Bu nedenle ceza infaz kurumunun ihata duvarı üzerinde jandarma nöbetçi kuleleri bulunmaktadır.

Ceza infaz kurumu dış güvenliğinin sağlıklı yürütülmesi için çevre ışıklandırması yapılmıştır. Aramalarda ayrıca el detektörü de kullanılmaktadır. T tipi kapalı ceza infaz kurumlarında görev yapacak yönetici ve hizmet personeli standartları önceden belirlenmiştir. Bu ceza infaz kurumlarında; kurum müdürü, ikinci müdür, idare memuru, sayman ile yeterli sayıda doktor, diş hekimi, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, kâtip, sağlık memuru, infaz ve koruma başmemuru, teknisyen, infaz ve koruma memuru, hasta bakıcı, odacı, çamaşırcı, kaloriferci ve hizmetli görev yapmaktadır.

Her bölümün ortak yaşam alanında bir adet tv anten girişi, bir adet çok kanallı merkezî radyo, küçük bir mutfak (çay pişirme ve pişirilmeden yenebilen sebze meyveler ile bulaşıkların yıkanması için) elektrikli ısıtıcı için bir adet priz, acil durumlarda personelin çağırılması için 1 adet ışıklı çağırma butonu bulunmaktadır.” denilmiştir ve Türkiye’de 54 adet T Tipi Hapishanenin olduğu belirtilmiştir.³

BAKIRKÖY Metris 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

BAKIRKÖY Metris 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

BANDIRMA Bandırma 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

BANDIRMA Bandırma 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

ELAZIĞ Elazığ T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

HATAY Hatay T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (Şehir merkezine 20 km uzaklıkta)

³İlgili Metin için bkz; <http://www.cte.adalet.gov.tr>.

Mahpusların Diliyle Türkiye Hapishanelerinde Hak İhlalleri Raporu

İSKENDERUN İskenderun T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (Şehir merkezine 12 km uzaklıkta)

İZMİR İzmir 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

İZMİR İzmir 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

İZMİR İzmir 3 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (İzmir İle Aliğa Şakran Cezaevi Arası 58 Km'dir. İzmir - Aliğa Şakran Cezaevi Arası Mesafe Süre Olarak Yaklaşık 1 Saat 3 Dakika Sürecektir.)

İZMİR İzmir 4 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

İZMİR Menemen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

KOCAELİ Kocaeli 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

OSMANİYE Osmaniye 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

OSMANİYE Osmaniye 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

ÖDEMiŞ Ödemiş T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (İzmir'e uzaklığı 116 Km 1 Saat 39 Dakika)

ŞANLIURFA Şanlıurfa 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

ŞANLIURFA Şanlıurfa 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu(Urfaya uzaklık 45 km)

ŞIRNAK Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu şırnak cezaevi Şırnak, Merkez arası mesafe 46 kilometre.)

TARSUS Tarsus 1 Nolu T Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

TARSUS Tarsus 2 Nolu T Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

TARSUS Tarsus 3 Nolu T Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

TEKİRDAĞ Tekirdağ 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu(İstanbul Tekirdağ arası 369 Km 5 saat 55 dakika)

TEKİRDAĞ Tekirdağ 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

VAN Van T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

E TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU, İki katlı olarak koğuş sistemine göre inşa edilmiş olan bu cezaevleri oda sistemine dönüştürüldükten sonra 2, 4, 6, 8 ve 10 kişilik odalar elde edilmiş olup, her odanın müstakil bir havalandırması mevcuttur. İlk kısmının üst katı idareye ait olup, alt katlar yemekhane, üst katlar ise yatakhane olarak kullanılmaktadır. 80 kişilik müşahade bölümü, tam teşkilatlı mutfak, soğuk hava deposu, çamaşır ve çamaşırhane, berber, hamam, özel ziyaret yerleri, mescit, konferans salonu ve iş atölyeleri bulunmaktadır. Son yıllarda müşahade kısımlarında tadilat yapılarak yeni küçük oda tipi koğuşlar da elde edilmiştir. E Tipi Cezaevlerinin normal kapasitesi 600 kişi olup lüzumu durumlarında ilave ranzalarla kapasitesi 1000'e kadar ulaşabilmektedir.

BURDUR Burdur E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

DİYARBAKIR Diyarbakır E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

ELAZIĞ Elazığ E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

GAZİANTEP Gaziantep E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

GİRESUN Giresun E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

GÜMÜŞHANE Gümüşhane E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

MALATYA Malatya E Tipi Kapalı İnfaz Kurumu

MARDİN Mardin E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

SİİRT Siirt E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

TRABZON Trabzon E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU, İki katlı olarak koğuş sistemine göre inşa edilmiş olan bina oda sistemine dönüştürülmüş 4, 6, 8, 10 kişilik odalar elde edilmiştir.

AĞRI Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

VAN Van M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

VAN Van M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

L TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU, L tipi ceza infaz kurumlarında, bireysel odalar 12.45 m², açık avlular 65.19 m², ortak yaşam ünitesi 56.59 m² olup 7 kişinin bir arada bulunduğu bir ünite toplam 208,93 m² dir. Hükümlü ve tutuklu odalarında 100 x 125 cm boyutlarında ışık alan çift ve saydam camlı pencereler bulunmaktadır.

BAKIRKÖY Silivri 7 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

BAKIRKÖY Silivri 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

BAKIRKÖY Silivri 2 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

BAKIRKÖY Silivri 3 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

BAKIRKÖY Silivri 4 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

BAKIRKÖY Silivri 6 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

BAKIRKÖY Silivri 8 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

BAKIRKÖY Silivri 5 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

GAZİANTEP Gaziantep L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

RİZE Rize L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

7. OHAL VE AVUKATLARIN KARŞILAŞTIĞI UYGULAMALAR:

AİHM içtihatları ve **Venedik Komisyonu Raporlarında** da değinildiği üzere, **OHAL süresi sınırları aşılarak orantılılık (alınacak tedbirlerin amaçla ve araçla ölçülü bir oran içerisinde olması), etkililik (tedbirin kendisi), Anayasallık (Anayasal düzenin işletilmesi),**

hukuk devleti (temel ilkelerin korunması), temel haklar, demokrasi (seçilen organlarla birlikte karar alma ve denetleme) ilkeleri ihlal ederek tesis edilecek kalıcı bir tedbir Avrupa Konseyi standartlarına açık bir şekilde aykırılık teşkil etmektedir.

OHAL, Anayasa'nın 120. ve 121. maddelerine göre ilan edilmiş olup OHAL kanununa uygundur. Ancak Anayasa'nın 13. maddesinin son cümlesine göre; temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması **Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzenin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.**

Temel hakların çekirdek özüne dokunulamaz. Hatta temel hakların kullanılmasının durdurulması hakkındaki Anayasa'nın 15. madde düzenlemesine göre temel hakların çekirdek özü her durum ve koşulda mutlaka korunmalıdır.

Çünkü Madde 15 düzenlemesine göre olağanüstü hallerde bile; **“milletlerarası yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla”** ve **“durumun gerektirdiği ölçüde”** temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

OHAL düzenleme ve uygulamaları Anayasa'nın 13. maddesinin son cümlesine aykırı olamaz. Yani Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 15. maddesindeki benzer düzenlemede gösterilen ölçütler olağanüstü hallerde bile hak ihlallerinin önlenmesinde anahtar role sahiptir.

Başka deyişle; **“durumun gerektirdiği ölçüde”** ve **“uluslararası sözleşmeler ihlal edilmemek kaydıyla”** sınırlandırma mümkündür ama bu ölçütler aşılsa temel haklar ihlal edilmiş demektir.

OHAL ile birlikte Avukata kayıt mahallinde görüşeceği her müvekkil için ayrı görüş kâğıdı doldurma zorunluluğu getirilmiş olup ayrıca avukatın kimlik bilgileri ile mahpusun suçunun yazılması da istenmektedir. Bu kısımda hem asker hem de gardiyan tarafından tutulan iki ayrı deftere aynı bilgiler yazılıp, avukatlara imzalatılmaktadır. Bu işlemlerden sonra avukatlar oturma yerleri dahi olmayan kamera ile gözetlenen bir bekleme salonuna alınarak ayakta 3 saate yakın bir süre bekletilmektedir.

Elle üst ve çanta aramasından sonra ikinci giriş binasına alınan avukat çift taraflı kamera ile gözetlenen bu binada yarım saat ayakta bekletildikten sonra 2. binaya alınmakta, bu binada hem elektronik cihazlarla hem de elle üst araması yapıldıktan sonra el tablosuna duyarlı ve kart okuyucu ile açılan kapıdan içeri girebilmeyi başarmaktadır.

Ele duyarlı ve fişleyen kart sisteminde karta yüklenen bilgilerle o kişinin parmak uçları eşleştirilmektedir. Mahpusun bulunduğu bloğun dışındaki bloklara ait avukat görüş odaları boş olsa dahi bu odalarda görüş mümkün olmamakta avukat müvekkilinin bulunduğu bloğun görüş odasının boşalması için bekletilmektedir. Görüş odalarının az sayıda olması, bir görüş odasında ancak bir avukatın görüş yapabilmesinden kaynaklı, diğer avukatlar görüş için sıraya girmek ve beklemek durumunda bırakılmıştır. Mahpusların bulunduğu hücreler ile avukat görüş odaları arasındaki mesafe oldukça uzak olup, görüşe getirilmeleri uzun zaman almaktadır. Ayrıca mahpusların görüş odasına alınması birbirlerini görmelerine engel olacak şekilde düzenlenmiştir. Yani görüş yapan mahpus hücresine götürülmeden diğeri getirilmemektedir. Bu uygulama ve görüş odalarının az sayıda olmasından kaynaklı birçok avukat görüş yapamadan geri dönmek zorunda kalmaktadır.

Avukat ve mahpus, görüş odalarına ayrı kapılardan alınmakta ve bu iki kapı da infaz koruma memurları tarafından arkadan kilitlenmektedir. Avukatın odadan çıkması için önce mahpusun çıkması gerekmektedir.

Avukatların hapishane görüşmelerinde onur kırıcı bir şekilde elle üst araması dayatmasıyla karşılaşmaları ve benzer diğer muameleler avukatların meslek gereklerini yapabilme zorluğunun çok vahim bir başka boyutudur ve kabul edilemezdir.

Duyarlı kapıdan geçerken metale karşı duyarlı cihaz en ince ayara alınmış durumdadır. Öyle ki kemer-ayakkabı bir yana, iç çamaşırlarındaki teller, saç tokaları dahi alarm verebilmekte avukatlar üzerlerindeki metal eşyaları hatta iç çamaşırlarını dahi çıkarmaya zorlanmakta ve defalarca bu kapıdan geçmek zorunda kalmaktadır. Ayrıca ayakkabılar duyarlı kapıdan geçmeden önce çıkarılmakta X-R cihazından geçirilmekte ve duyarlı kapıdan terlikle geçilebilmektedir.

Duyarlı kapıyı geçebilme başarısını gösterenler için elle üst araması aşaması başlamaktadır. Avukatlar X-R cihazından geçilmesine rağmen onur kırıcı, aşağılayıcı taciz boyutuna varan elle aramalara tabi tutulmaktadır.

Elle arama sırasında ayakkabı çıkartılması ve aranması istenmektedir.

Özellikle kadın avukatlara yönelik elle arama taciz ve aşağılama boyutuna vardırılmakta, iç çamaşırlarının çıkartılması istenmektedir. Bu uygulamanın hukuka aykırılığı dile getirildiğinde görevli albay tarafından "gözüne alınmakta" tehdit edilmektedirler.

Avukatların çantaları ve evrakları aranmaktadır.

8. MEVZUAT VE DEĞERLENDİRME:

I-) HAPİSHANELER, AYRIMCILIK YASAĞI VE ULUSLARARASI MEVZUAT:

A-) AYRIMCILIK/YASAĞI:

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi ayrımcılığı (Genel Yorum 18): *“İrk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka statüye dayalı olan ve tüm hakların ve özgürlüklerin bütün bireylere eşit düzeyde tanınmasını, bütün bireylerin bunlardan eşit düzeyde kullanılmasını engelleyici veya zedeleyici amaç veya etkiye sahip her türlü ayırma, hariç tutma, kısıtlama veya tercih.”* olarak tanımlamaktadır.

Kısaca; bir bireyin “korunan özelliğinden” kaynaklı olarak mağdur edilmesi olarak da tanımlanabilir. **Ayrımcılık, iki türlü olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğrudan ayrımcılık ve dolaylı ayrımcılık.** Bir birey, benzer bir durumdaki başkalarının görmüş olduğu veya göreceği muameleye kıyasla, istenmeyen bir muamele gördüğünde ve bunun nedeni, onun sahip olduğu ve “korunan temel” kapsamına giren belirli bir özellik ise, doğrudan ayrımcılık meydana gelmiş demektir. Bir “*korunan temel*” itibarıyla tanımlanan bir grubu, benzer durumdaki başkalarına kıyasla, önemli ölçüde daha olumsuz etkileyen tarafsız bir kural, ölçüt veya uygulamada ise dolaylı ayrımcılık söz konusu olmaktadır.

Ayrımcılık yasağı hukuku, ilk olarak, benzer durumlarda olan bireylerin eşit muamele görmeleri gerektiğini, sahip oldukları belirli bir ‘korunan’ özellik nedeniyle onlara daha az elverişli bir biçimde muamele edilmemesi gerektiğini öngörür. Bu türden muamele

‘doğrudan’ ayrımcılık olarak bilinir.⁴ Ayrımcılık yasağı hukukuna göre, farklı durumlarda olan bireyler, başkalarıyla aynı esasta belirli fırsatlardan istifade edebilmelerine imkân verecek ölçüye kadar farklı muamele görmelidir. Böylece, belirli uygulamaları gerçekleştirirken veya belirli kurallar oluştururken aynı “*korunan hukuki menfaatler*” dikkate alınmalıdır. Bu “dolaylı” ayrımcılık olarak bilinir.⁵

Ayrımcılık yasağı hukukunun amacı, bütün bireylere bir toplumda mevcut olan fırsatlara erişmek için eşit ve adil bir imkân temin etmektir.⁶

B-) HAPİSHANELERDE AYRIMCILIK YASAĞINA İLİŞKİN MEVZUAT:

Hapishaneler, sosyolog Erving Goffman’ın da dediği gibi “total kurum”lardır. Total yani içerisinde tutulanların tüm yaşantısını kapsama iddiasında olan, dışarıyla arasına katı ve keskin sınırlar çizen, içeridekiler üzerinde “total” bir tahakküm kurma potansiyeli taşıyan kurumlardır. Çift taraflı olarak kapalıdırlar. İçeridekileri, içeriye dışarıya karşı kapadığı gibi, dışarıyı da içeriye karşı ulaşılamaz, bilinemez kılar. Hapishanelerin bu tahakküm potansiyeli ve kapalılığı hapishanelerde bazı insanları diğerlerinden daha fazla etkiler. Akıl sağlığı ihtiyaçları olanlar, engelliler, etnik ve ırksal azınlıklar ve yerli halklar, yabancı uyruklular, politik mahpuslar, LGBTİ bireyler, yaşlılar, ölümcül hastalığı olanlar, ölüm cezası almış olanlar hapishanelerde daha fazla ve olumsuz etkilenme olasılığı olan mahpus gruplarının sadece bazılarıdır.⁷ **Söz konusu gruplar, hapishanelerin tahakkümcü yapısı ve “korunan menfaatleri” nedeniyle sık sık ayrımcılığa uğrama riskiyle karşı karşıyadırlar. Bu nedenle, uluslararası mevzuatta ayrımcılık yasağına ilişkin birçok hüküm görebilmekteyiz;**

10 Aralık 1948 tarihli Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirgesinin 2. Maddesinde;

“Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir.” denilmektedir.

16 Aralık 1966 tarihli, Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 26. Maddesinde;

“Herkes, hukuk önünde eşittir ve hiç bir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın hukuk tarafından eşit olarak korunma hakkına sahiptir. Hukuk bu alanda her türlü ayrımcılığı yasaklar ve herkese ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir fikir, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya başka bir statü ile yapılan ayrımcılığa karşı etkili ve eşit koruma sağlar.”

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin 12. Maddesinde;

“Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin, ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkını kabul ederler.”

⁴ Avrupa Ayrımcılık Yasağı Hukuku El Kitabı Syf. 21.

⁵ Avrupa Ayrımcılık Yasağı Hukuku El Kitabı Syf. 21.

⁶ Bkz. Avrupa Ayrımcılık Yasağı Hukuku El Kitabı Syf. 21.

⁷ Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı, Önsöz.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 9 Aralık 1988 tarihli ve 43/173 sayılı kararıyla kabul edilen **Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması için İlkeler Bütününün, Ayrımcılık Yasağı Başlıklı 5. Maddesinde;**

“Bu prensipler ırk, renk, cinsiyet, dil, din ve dini inanç, siyasal veya başka bir fikir, ulusal, etnik veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya başka bir statü gibi bir nedenle ayırım yapılmaksızın, bir Devletin ülkesinde bulunan herkese uygulanır. “

Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallardan ⁸,

Temel Prensipler başlıklı 6. Kuralının 1. Fıkrasında;

“Aşağıdaki kurallar taraf gözetmeden uygulanır. Kuralların uygulanmasında ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir fikir, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi sebeplerle ayrımcılık yapılamaz.”

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 14. Maddesinde;

“Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.” denilmiştir;

İnsan Hakları Ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme’ye ek 12 Nolu Protokol’ün⁹ 1. Maddesinde, tanınan hakların kapsamı genişletilmiştir;

“1. Hukukten temin edilmiş olan tüm haklardan yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal ve sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, servet, doğum veya herhangi bir diğer statü bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.

2. Hiç kimse, 1. paragrafta belirtildiği şekilde hiçbir gerekçeyle, hiçbir kamu makamı tarafından ayrımcılığa maruz bırakılamaz.” denilerek ayrımcılık genel olarak yasaklanmıştır.

İşkencenin Ve Gayri İnsani Ya Da Küçültücü Ceza Veya Muamelelerin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi’nde¹⁰;

İmzaları bulunan Avrupa Konseyi üyesi Devletler, İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme hükümlerini dikkate alarak; Aynı Sözleşmenin, “hiç kimse işkence veya gayri insani veya küçültücü ceza veya muameleye tabi tutulmayacaktır” şeklindeki 3. maddesini hatırd tutarak; 3. Madde ihlallerinin mağdurları olduklarını iddia eden kişilerle ilgili olarak bu Sözleşmede öngörülen mekanizmanın işlemekte olduğunu kaydederek; Hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin işkence ve gayriinsani ya da küçültücü

⁸ 1955’te Cenevre’de toplanan Suçların Önlenmesi ve Suçluların Islahı üzerine Birinci Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilmiş, ve Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 31 Temmuz 1957 tarihli ve 663 C (XXIV) sayılı ile 13 Mayıs 1977 tarihli ve 2076 (LXII) sayılı Kararlarıyla onaylanmıştır.

⁹ Roma, 4 Kasım 2000 tarihinde kabul edilmiştir.

¹⁰ 26 Kasım 1987 tarihinde Strasbourg’da imzalandı ve 19. maddeye uygun olarak 1 Şubat 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 11 Ocak 1988 tarihinde imzalamış ve 25 Şubat 1988 tarihinde onaylamıştır. Sözleşme Türkiye için 1 Şubat 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 3411 Sayılı Onay Kanunu 2 Mart 1988 gün ve 19737 Sayılı Resmi Gazete’nin Mükerrer sayısında yayınlanmıştır.

ceza veya muameleye karşı korunmalarının, ziyaretlere dayanan, önleyici nitelikte adli olmayan yollarla kuvvetlendirilebileceğine inandıklarını belirterek söz konusu sözleşmeyi imzalamışlardır.

II-) İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE AÇISINDAN ULUSLARARASI MEVZUAT VE CEZA İNFAZ YASASI

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. maddesi bağlamında İşkence yasağı;

“Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz” şeklinde tanımlanmıştır.

İşkenceye karşı 1984 tarihli Birleşmiş Milletler sözleşmesinin 1. maddesinde belirtildiği üzere işkence; **“bir şahsa veya 3. şahsa, bu şahsın veya 3. şahsın işlediği veya işlendiğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözetin herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvaffakıyla uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ıstırap veren bir fiil”** anlamına gelir.

16 Aralık 1966 tarihli BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nde işkence yasağına ilişkin benzer hükümler yer almaktadır. 23 Mart 1976 tarihinde yeterli sayıda devlet tarafından onaylanarak yürürlüğe giren bu Sözleşme’nin 7. maddesine göre, hiç kimse işkence ya da zalimane, insanlık dışı yahut aşağılayıcı muamele ya da cezaya maruz bırakılamaz. Aynı maddede yer alan diğer bir hükme göre de, hiç kimse, kendi özgür istenci dışında tıbbi ve bilimsel deneye konu yapılamaz. Madde 10’da ise, özgürlüğünden yoksun bırakılan herkese, insanca ve insan kişiliğinin niteliğinden kaynaklanan kişi onuruna saygı gösterilerek muamele yapılması kurala bağlanmıştır. Türkiye, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesini 15.08.2000 tarihinde imzalamıştır.

İşkence yasağı ile bireyin maddi ve manevi varlığı (onuru, yaşam hakkı, vücut dokunulmazlığı, cinsel özgürlüğü, kişi özgürlüğü) korunmaktadır. İşkence, failin gözetimi ya da kontrolü altında bulunan bir kimseyi ister fiziksel, ister zihinsel olsun, ağır acı ya da ıstıraba kasten tabi tutmaktır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sözleşmenin işkenceyi yasaklayan 3. maddesinin, demokratik ve hukukun üstünlüğüne dayalı toplumların en temel değerlerinden birini koruduğunu, bu nedenle olağanüstü durumlar dahil olmak üzere hiçbir istisnasının bulunamayacağını belirtirken, işkence ve kötü muamele yasağı olmaksızın bir insan hakları rejiminin olmayacağını vurgulamaktadır.

İşkence yasağının devletlere pozitif ve negatif olmak üzere iki temel yükümlülük yüklemektedir. Devletin memurları vasıtasıyla işkence yapmaması (negatif yükümlülük) , devletin işkencenin hiç gerçekleşmemesi için gerekli yasal ve yapısal düzenlemeleri gerçekleştirmesi, ancak tüm çabalara rağmen ihlal iddiaları ortaya çıktığında ise, bunların doğruluğunu araştırıp, yaptırım mekanizmalarını işletmesi gerekir. Buna pozitif yükümlülük denilmektedir.

İşkence yasağı, Anayasanın 17. maddesinde, kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı başlığı altında düzenlenmiştir. Bu maddenin 3. fıkrasında, kimseye işkence ve eziyet

yapılamayacağı; kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı kesin bir ifadeyle belirtilmiştir. Kişi hürriyeti ve güvenliği başlıklı 19. maddesi de işkencenin önlenmesine yönelik bir düzenlemedir.

01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nun 94. maddesinde işkence ve eziyet suçu düzenlenmiş, maddenin 1. fıkrasında bir kişiye karşı insanlık onuru ile bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisinin üç yıldan oniki yıla kadar cezalandırılacağı belirtilmiştir. 2. fıkrasında ise eylemin çocuğa, hasta kişiye veya avukat ya da kamu görevlisine görevi dolayısıyla işlenen işkence suçları ağırlaştırıcı neden olarak sayılmış, ceza artırılmıştır. Yine maddenin 3. fıkrasında eylemin cinsel tacizle işlenmesi de cezayı artırıcı neden olarak görülmüş, bu eylemler işkence suçunun nitelikli hali olarak kabul edilmiştir. 4. fıkrasında suça iştirak eden kamu görevlisi olmayan kişilerin de asıl fail gibi cezalandırılacağı esas kabul edilmiş, 5. fıkrasında eylemin ihmali davranışla işlenmesinin indirim nedeni olmadığı belirtilmiştir. **Yasanın 95. maddesinde** ise sonuçları nedeni ile ağırlaşmış işkence suçu düzenlenmiştir. İşkence sonucunda yasada ögeleri belirtilen ağır yaralanma sonuçları oluşması durumunda cezaların artırılacağı kabul edilmiş, işkence eylemi sonucunda kişinin ölümü halinde ise sanığa ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verileceği kabul edilmiştir.

Yine işkence ve kötü muamelenin engellenmesi için 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK'nun da gözaltına alma işlemleri ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Gözaltına alma işlemi ayrıntılı kurallara bağlanmış, gözaltına alınan kişilerin gözaltına alınma nedenlerinin anlayabileceği dille gecikmeksizin bildirileceği ve gözaltına alınan kişinin yakınlarına haber vereceği konuları yasada ayrıntılı ve açık hükümlerle düzenlenmiştir. Hekim muayene esnasında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 94. maddesinde belirtilen işkence, 95. maddesinde belirtilen neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence ve 96. maddesinde belirtilen eziyet suçlarının işlendiği yolunda herhangi bir bulguya rastlaması hâlinde, keyfiyeti derhâl Cumhuriyet savcısına bildirir. Bu durumda Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmeliğin 7 ve 8. maddelerine göre işlem yapılır. Hekim ile muayene edilen şahsın yalnız kalmaları, muayenenin hekim hasta ilişkisi çerçevesinde yapılması esastır. Ancak, hekim kişisel güvenlik endişesini ileri sürerek muayenenin kolluk görevlisinin gözetiminde yapılmasını isteyebilir. Bu istek belgelendirilerek yerine getirilir. Bu durumda gözaltına alınan kişinin talebi hâlinde müdafî de muayene sırasında gecikmeye neden olmamak kaydıyla hazır bulunabilir". Bu düzenlemeler ile işkence ve kötü muamele olayları engellenmeye çalışılmıştır.

5271 sayılı CMK'nın da yer alan bir düzenleme de yasak sorgu yöntemleridir. Yasanın 148. maddesinde sorgu sırasında yasak olan yöntemler belirtilmiştir. Buna göre; Şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilaç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz. Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez. Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez. Müdafî hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınmaz. Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak

yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir. Bu yasak sorgu yöntemleri ile alınan ifadelerin hükme esas alınmayacağı düzenlemesiyle işkence ve kötü muamelelere neden olan amaç ortadan kaldırılmak istenmiştir. Ayrıca işkence ve kötü muamele iddiaları en çok güvenlik görevlilerin ifade almaları sırasında olduğundan, avukat olmaksızın jandarma veya polisçe alınan ifadenin sanığın kabul etmemesi durumunda hükme esasa olmayacağı da bu nedenlerle kabul edilmiştir.

TCK 77. MADDESİNDE insanlığa karşı suçlar başlığı altında maddenin 1-c fıkrasında “işkence , eziyet ve köleleştirme” insanlığa karşı suç olarak sayılmıştır. ANCAK; madde tanımında bu fiillerin siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi insanlığa karşı suç oluşturur demekle Temel insan hakları sözleşmelerine aykırılık göstermektedir. Oysa ki suçun manevi unsurunda özel kast aranmaz. Cezaevlerinde işkence ve kötü muamele suçu uygulamada TCK. 77 maddeye göre değil, TCK. 85. madde göre yaralama suçu veya Görevi kötüye kullanma suçu olarak failler hakkında davalar açılmaktadır. Özellikle insanlığa karşı suçun oluşabilmesi için özel bir kast aranmadığı için Cezaevinde işlenen kötü muamele ve işkence suçları insanlığa karşı suç kategorisinde değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyim.

CMK'nın 311. maddesinin f bendi gereğince “Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması” hükümlü lehine yargılamanın nedenleri arasında sayılmıştır.

28 ocak 2014 tarihinde Türkiye, “İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol” uyarınca ulusal önleme mekanizmasının belirlenmesine ilişkin ekli Kararın yürürlüğe konulması; Bakanlar Kurulu'nca 9/12/2013 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Ceza ve tevkif evleri genel müdürlüğünün 01.01.2016 tarih 50 nolu genelgesi uyarınca Yaşam hakkının ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele veya ceza yasağının ihlali iddialarında, sırf etkin bir soruşturma yapılmadığı gerekçesi ile usul yönünden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2 ve 3 ncü maddelerinin ihlali sonucunu doğurabileceği göz önünde bulundurulacaktır. Denilerek cezaevlerindeki işkence ve kötü muameleyle engel olunmak istemişse de gerçekte yürürlükte olan ve yayınlanmamış genelgelerde işkence ve kötü muameleyle yasal dayanak oluşturmuştur.

Yapılan tüm düzenlemeler işkence ve kötü muamele yasağını güvence altına alan, işkence ve benzeri eylemleri ortadan kaldırmaya yönelik düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

III-) CEZA İNFAZ YASASININ İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE AÇISINDAN İRDELENMESİ VE UYGULAMA:

Tüm bu yasal düzenlemeler ve Türkiye'nin taraf olduğu işkence ve kötü muamele yasağı sözleşmelerine rağmen cezaevlerinde gerek çıkarılan iç yönetmelikler, genelgeler gerekse

uygulamadaki sorunlardan kaynaklı cezaevlerinde işkence ve kötü muamele yoğun bir şekilde devam etmektedir.

Ceza ve Güvenlik tedbirlerinin infazı hakkında kanunun 6. maddesinin 1-e fıkrası uyarınca “ infaz sistemi kanun tüzük ve yönetmelik gereği yerine getirilir... “ denilmesine rağmen uygulamada sadece iç yönetmelikler ve özellikle genelgelerle, anayasaya ve kanunun amir hükümlerine aykırı işlem ve eylemlerde bulunmaktadır.

5275 sayılı CGTİK’un 2/2 maddesi uyarınca ... infazında zalimane, insanlık dışı , aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz” denilmektedir. Yine aynı yasanın, mahkumların kuruma alınma ve kayıt işlemleri başlıklı **21. maddesinde** “ ... üstleri ve eşyaları arandıktan sonra kabul odalarına konulur...” denilmesine rağmen uygulamada;

Kuruma alınmada mahkumlara çıplak arama yapılmaktadır. Çıplak aramanın yasal dayanağı hukuki olmayıp, sorunun çözümü için belirtilen genelgenin iptali ile cezaevi girişinde arama yapan memurların isimlerinin tutanak altına alınması ve kamera sisteminin arama yapılan yere kurulması gerekmektedir.

CGTİK’NİN Yönetim tarafından alınacak tedbirler başlıklı 49.maddesinin 2. fıkrasında “ ... asayiş ve düzeni sağlamak için kanunda açıkça belirtilmeyen diğer tedbirlerde alınır” denilmektedir.

Oysa ki; TCK’nın suçta ve cezada kanunilik ilkesi başlıklı 2. maddesinin 1. fıkrasında “... kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz” denilmektedir. **Yine aynı maddenin 2. fıkrasında** “ idarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz “ denilmektedir. Her iki yasa arasında çelişkinin varlığı bir tarafa evrensel bir ceza hukuku ilkesi olan Suçta ve cezada kanunilik ilkesine açıkça aykırılık teşkil ettiği açıktır.

CGTİK’un zorlayıcı araçların kullanılması başlıklı 50. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde ki “ hekimin talimatı ve gözetiminde olmak üzere tıbbi nedenlerle” maddesine dayanmak suretiyle hastanede tedavisi yapılan mahpusların tedavisi yatağa kelepçeli ile bağlanarak yapılmaktadır. Belirtildiği üzere “ tıbbi nedenlerle” denilmekte olup güvenlik nedeniyle denilmemektedir. Madde de anlatılmak istenen özellikle ruh sağlığı yerinde olmayan hastaların tedavisi anlatılmak istenmektedir. Ancak; uygulamada güvenlik gerekçesi ile tüm hasta mahpuslar kelepçeli olarak muayene edilmektedir. Belirtilen maddenin iptali ile tekrardan düzenlenmesi ve bu tür muayene yapan doktorların yaptığı uygulamanın cezai müeyyidesi olması gerekmektedir.

Yine aynı maddenin 1. fıkrasının a bendinde “yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için“ denilerek mahpuslara kelepçe takılabileceği belirtilmiştir. **Aynı maddenin 2. fıkrasında “ Çocuk hükümlüler için birinci fıkranın (a) bendi hükmü uygulanmaz** “ denilmesine rağmen uygulamada çocuklar mahkemeye getirilip götürülürken yada nakiller sırasında kelepçe takılmaktadır.

Cezaevlerinde mahpusların girişteki kabul odalarında infaz koruma memurları tarafından dövüldükleri sıkça rastlanan bir durumdur. Bu nedenle kabul odalarında kamera sistemi yerleştirilmesi uygun olacağı kanaatindeyim. Yine kabul odalarında işlem yapan memur/ların isimlerinin tutanağa yazılması gerekmektedir.

CGTİK'un, disiplin cezaları ve tedbirleri başlıklı 38. maddesinin 1-f fıkrasında “ hücreye koyma” cezası sayılmıştır. Ancak; **aynı maddenin 2. fıkrasında** “ toplu, bedensel, zalimane, insanlık dışı veya küçültücü cezalar disiplin cezası olarak uygulanamaz” denilmektedir. HÜCREYE KOYMA'nın DİSİPLİN CEZASI olarak verilmesi maddenin 2. fıkrası ile çelişmekte ve aykırılık teşkil etmektedir. Aynı yasanın 44. maddesinde Hücreye koyma cezası detaylı olarak açıklanmıştır. Hücreye koyma cezası “*hapishane içinde hapishane*” olarak görülmektedir.

14 aralık 1990 tarihli Birleşmiş Milletlerin Tutuklulara uygulanacak muameleler için Temel ilkeler bildirgesinin 45/111 Genel Kurul kararı 7. maddesi uyarınca ” Hücre hapsinin bir cezalandırma yöntemi olmaktan çıkarılmasına ya da bu uygulamanın kullanılmasının sınırlanmasına yönelik çabalar konusunda girişimde bulunulmalı ve bu tip çabalar teşvik edilmelidir” denilmektedir. Ancak; yukarıda da belirttiğimiz üzere CGTİK yasasında hücre cezası halen bir disiplin suçu olarak yer almaktadır.

Pers/Yunanistan (19 nisan 2011) Davasında AİHM:

Başvuranın Koridallos cezaevinin Delta koğuşunda bulunan tecrit biriminde tutulduğu koşulların aşağılayıcı muamele teşkil ettiğini değerlendirerek, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesinin (insanlık dışı ve onur kırıcı muamele yasağı) ihlal edildiğine hükmetmiştir. Mahkeme, başvuranın en az iki ay boyunca her bir 24 saat diliminin çoğunu bir hücrede yatağına bağlı bir şekilde geçirmek zorunda kaldığını, ortamda pencere veya havalandırmanın bulunmadığını ve dolayısıyla zaman zaman katlanılmaz derecede sıcak olduğunu özellikle dikkate almıştır. Başvuran ayrıca diğer hücre arkadaşının bulunduğu ortamda tuvaleti kullanmak zorunda kalmış ve aynı şekilde hücre arkadaşı tarafından tuvalet kullanılırken de kendisi o ortamda bulunmak zorunda kalmıştır. Mahkeme, şikâyetçi olunan cezaevi koşullarının başvuranın insanlık onurunu zedelediği ve kendisini aşağılanma ve küçük düşürülme hissiyatına iten keder ve aşağılanma duygusuna sebebiyet verdiği ve bu şekilde de başvuranın fiziksel ve ahlaki direncini yok ettiği kanaatine varmıştır

9 Aralık 1998 tarihli Birleşmiş Milletlerin “Herhangi bir biçimde tutulan ve hapsedilen kişilerin korunması için prensipler bütünü” 43/173 sayılı Bildirgesinin işkence yasağını düzenleyen 6. maddesi uyarınca :

Her hangi bir biçimde tutulan veya hapsedilen bir kimse, işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz bırakılamaz.

* "Zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya ceza" deyimi, tutulmuş veya hapsedilmiş bir kimseyi geçici veya sürekli olarak her hangi bir doğal duyumunu kullanmaktan veya bulunduğu yer ve zamanın farkında olmaktan yoksun bırakma da dahil, fiziksel veya ruhsal bütün istismar edilme hallerine karşı mümkün olan en geniş ölçüde koruyacak bir biçimde yorumlanır.

* Hiç bir durum, işkenceyi veya diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezayı haklı göstermek için ileri sürülemez.

CGTİK'un nakillerde alınacak tedbirler başlıklı 58. maddesinin 2. fıkrasında “ hükümlü, havalandırma ve ışık durumu yetersiz araçlarla, eziyet edici ve onur kırıcı şekilde nakledilemez” denilmesine rağmen Cezaevi Ring aracının fiziki yapısı kanunda tanımlanan şartlara uymamaktadır. Aynı zamanda Çocuk mahpusların nakilleri için ayrı bir düzenleme ve

ayrı bir araç tesis edilmesi gerekirken aynı Ring aracı ile naklinin yapılması çocukların fiziki ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Eziyet edici hükmü ihlal edilmektedir.

CGTİK'un Hükümlünün barındırılması ve yatırılması başlıklı 63. maddesinin 2. fıkrasında “ her hükümlüye yöresel iklime uygun nitelikte tek tip yatak ve yeterli sayıda yatak takımı verilir” denilmektedir, yine aynı maddenin 4. fıkrasında “ oda ve kısımlarda iklim koşulları göz önüne alınarak yeterli yer, ışık,ısınma,havalandırma ve hijyen sağlanır” denilmektedir. Ancak; birçok cezaevinde mahpuslar kapasite yetersizliği nedeniyle yerlerde yatmaktadır.

Bugün Türkiye cezaevlerinde en önemli sorunlarından bir tanesi kapasite aşımı sorunudur. 2016 yılı başı itibariyle 180 binin üzerinde tutuklu ve hükümlü cezaevlerinde bulunmaktadır. Hak temelli olmayan yasalar ve bakış açısının yanı sıra, kapasitenin aşılmış olması beraberinde cezaevlerinde asgari yaşam koşullarının da ortadan kalkmasına neden olmaktadır.

Florea/Romanya (14 Eylül 2010) Kararında AIHM :

Kronik hepatit ve arteriyel hipertansiyon hastası olan başvuran, 2002 yılından 2005 yılına kadar cezaevinde tutulmuştur. Başvuran yaklaşık dokuz ay boyunca, yalnızca 35 yatak bulunan bir koşušta 110-120 mahkûmla birlikte yaşamak zorunda kalmıştır. Tutukluluğu süresince sigara içen mahkûmların arasında kalmıştır. Başvuran özellikle koğuşun aşırı kalabalık olmasından, hijyen koşullarının kötü olmasından, koğuşta ve cezaevinin hastanesinde sigara içenlerle birlikte tutulduğundan ve kendi sağlık durumuna uygun olmayan şekilde beslendiğinden şikayetçi olmuştur. Mahkeme, başvuranın maruz bırakıldığı tutukluluk koşullarının, Sözleşme'nin 3. maddesinde (insanlık dışı ve onur kırıcı muamele yasağı) öngörülen ciddiyet eşiğini aşarak, ilgili maddenin ihlaline yol açtığını değerlendirmiştir. Mahkeme özellikle de, cezaevinde tutulmanın, bazı koşullarda kişileri Sözleşme'yle korunan haklarından mahrum bırakmaktan ziyade, savunmasız bireylerin korunması açısından bir olanak teşkil ettiğini gözlemlemiştir. Devlet, tüm hükümlülerin, insanlık onuruna saygının gözetildiği koşullarda tutulmalarını, tutukluluğun hâlihazırda içerdiği ızdırap düzeyini aşmayacak ölçüde stres ve zorluğa maruz kalmamalarını ve sağlıklarından ödün verilmemesini temin etmelidir.

Terörle Mücadele Kanununun 16. maddesi uyarınca; “bu kanun kapsamına giren suçlardan mahkum olanlar cezaları tek veya 3 kişilik oda sistemine gör inşa edilmiş infaz kurumlarında infaz edilir” demektedir. Madde F tipi cezaevlerinin kısa tanımlamasını yapmıştır. Oysa ki F tipi cezaevleri fiziki yapıları gereği İzolasyon ve tecrit tarzı cezaevleridir.

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası

CGTİHK 'in 107. maddesinde (Ağırlaştırılmış müebbet): 5237 sayılı TCK'da Devletın Güvenliğine karşı suçlar başlıklı belirtilen suçlarda “ suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde verilen ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz” denilmektedir.

CGTİK geçici 2. madde ise; ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkum olan terör suçluları koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamaz. Bunlar hakkında , ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası, hayatı boyunca devam eder. “ denilmektedir.

OYSA Kİ; CGTİK'nın infazda temel amaç başlığını taşıyan 3. madde de : "... hükümlünün yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek...vb" olarak sayılmış ve temel amacın bireyin topluma kazandırılması olarak değerlendirilmiştir.

YİNE ; Anayasanın 10. maddesinde: "...herkes kanun önünde eşittir" denilmektedir.

Gerek amir yasa konumunda olan Anayasanın eşitlik ilkesine aykırılığı gerekse de CGTİK'nın temel infaz amacına aykırılı nedeniyle CGTİK'nın 107. maddesi ve geçici 2. maddesi tamamen yasadan çıkarılmalıdır. Belirtilen maddeler eşitlik ilkesine aykırılığının yanında aynı zamanda işkence ve kötü muamele suçuna temel kanuni dayanak olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyim.

Gerek Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri gerekse iç mevzuattaki yasalar değerlendirildiğinde, Türkiye Cezaevi yönetim pratiğinin hak temelli yaklaşımdan uzak bir anlayışta olduğu açıktır. Mahpuslara, yasalarla tanınmış hakların dahi başka bir yasa veya yönetmelik, genelge ile ortadan kaldırıldığı yada aynı yasa içinde başka bir madde ile ortadan kaldırıldığı gözükmektedir. Her temel yasanın başlangıç maddelerindeki anlayış ile sonuç kısımlarındaki anlayışın birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Araya ustaca yerleştirilmiş maddeler VEYA madde içindeki cümleler de görüleceği üzere temel amacın "hakkın verilmesi" olmayıp Devlet erkini koruma iç güdüsüyle iktidarcı bir bakış açısının varlığı görülmektedir. Bu nedenle Evrensel insan hakları ilkelerini özümsemiş bir anlayışla Ceza infaz yasasının yeniden ele alınması, işkence ve kötü muameleye kanuni dayanak olan değil, aksine işkence ve kötü muameleyi insanlık suçu olarak kabul eden, hak temelli bir ceza infaz sisteminin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

9. SORULAN SORULAR ÜZERİNDEN İHLAL BAŞLIKLARI VE BUNA İLİŞKİN TESPİTLER:

1 Şubat 2017 tarihi itibarıyla hapishane ziyaretleri başlatılmış ve 30 Temmuz 2017 tarihinde ziyaretler sonlandırılmıştır. Ayrıca, Hapishaneler şehir merkezinde olmadığından özel araçlar (araç kiralama, mazot alma vb) kullanılmıştır. Çalışma 1 yıl sürmüş olup bu sürenin yaklaşık 7 aylık diliminde 26 İHD üye ve yöneticisi olan ve çoğunluğu avukatlardan oluşan heyetlerle 54 hapishaneye gidilmiş 238 mahpus ziyaret edilmiştir. Mahpusların çoğunluğu siyasi davalar nedeniyle tutuklu/hükümlü bulunan mahpuslar olmakla birlikte adli suçlardan hüküm giymiş/tutuklanmış mahpuslar da ziyaret edilmiştir. Ziyaretlerde mahpuslara;

1- Ne zaman gözaltına alındınız ve hangi suçlamayla tutuklandınız?

2-İkametgâh adresi?

3- Gözaltındayken işkence gördünüz mü?

4- Cezaevi koşullarında OHAL den önce ve OHAL den sonra ne gibi değişiklikler oldu?

5-Cezaevinde kötü muamele ve işkenceye maruz kaldınız mı?

6-hapis yattığınız süreçte kaç nakil yaşadınız? Nakil durumunuzda neler yaşandı?

7-Cezaevinde disiplin soruşturması geçirdiniz mi?

8- Şuan bulunduğunuz cezaevinde sosyal ve fiziksel aktiviteler gerçekleştirilebiliyor musunuz, kitap, gazete, dergi temin edebiliyor musunuz, havalandırmaya çıkabiliyor musunuz?

9- Aile ile görüşme de sorun yaşıyor musunuz?(telefon, ziyaretçi, mektup, avukat görüşü)

10- Tıbbi destek hizmeti alabiliyor musunuz? Hapishanede sağlık sorunları nelerdir?” şeklinde sorular sorulmuş ve sorulara verilen cevaplar üzerinden şu tespitlere varılmıştır:

- 1) Hapishanelerde kimi uygulamaların farklılıklar gösterdiği, hapishaneler arasında bir uygulama birliğinin bulunmadığı, bunun da mevzuattaki muğlaklık ve idarelerdeki keyfi yaklaşımlardan kaynaklandığı tespit edilmiştir.
- 2) Hapishanelerde avukat görüşü kabinlerinin yetersiz olduğu görülmüştür.
- 3) Hapishane (tamamı olmasa da büyük çoğunlukla) önünde mahpus yakınlarının bekleyebilecekleri, yiyecek, içecek, tuvalet ihtiyaçlarını giderebilecekleri, ibadet edebilecekleri mekanların birçok hapishanede olmadığı, olanların ise çok yetersiz olduğu görülmüştür.
- 4) Karadeniz Bölge hapishaneleri çalışması yapılırken Trabzon emniyet müdürlüğüne bağlı olduğu öğrenilen sivil polisler yakın takip yaparak heyeti taciz etmişlerdir.
- 5) Gümüşhane hapishanesi çimento fabrikası ile yan yana bulunmaktadır, bu durum hem mahpuslar hem de hapishane çalışanları için oldukça kaygı vericidir.
- 6) Bazı mahpuslar hapishanelerdeki güvenlik kaygılarından dolayı raporda yer almak istememiştir,
- 7) Mahpuslar hapishanelerden intihar eğilimlerinin ciddi boyutta olduğunu ifade etmiştir.
- 8) Mahpusların “Kadın, çocuk, LGBTİ, ağır hasta, ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü ve politik kimlikleri” nedeniyle açık bir şekilde “ayrımcılık” yasağına aykırı uygulamalara tabi kaldıkları gözlemlenmiştir.
- 9) Mahpuslar ile yapılan görüşmelerde gözaltında işkence gördünüz mü sorusuna %90 oranında “evet” yanıtı verilmiştir, çok az mahpus tarafından işkence detaylarının anlatılmış olması dikkat çekici bir noktadır.
- 10) Hapishanelerin şehir merkezlerine çok uzak (özellikle yeni yapılanların) ve ulaşılması zor yerler olduğu dikkatimizi çekmiştir, örneğin bir tepenin üstü ya da şehre çok sapa bir bölge gibi, bu durum mahpus ailelerinin hapishanelere ulaşımını zorlamaktadır.
- 11) Her hapishane değil ama birkaç hapishanede avukatların mahpus görüşmelerini bitirmesini bekleyen dernek çalışanlarımızın söz konusu hapishanelerden nerdeyse 1 kilometre uzaklaşması istenmiştir. Örneğin; Elazığ ve Şırnak Hapishaneleri.
- 12) Avukat görüşmeleri için ayrılan kısımlar mahpusların çok fazla olmasından dolayı uzun bekleme sonrası yapılabilmektedir, bu da hapishanelerin doluluk oranından ve görüşme saatlerinin kısıtlanmasından kaynaklıdır, yine bu durumdan kaynaklı istenildiği kadar mahpusla görüşme yapılamamıştır, Örneğin Malatya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunu ziyaret eden Av. Muhterem SÜREN, Av. Abdullah ZEYTUN ve Av. Hasan YALÇIN süre kısıtlaması, mahpus görüşmesinde olan ve sıra bekleyen avukat sayısının fazla olması ve kendilerine KHK kapsamında görüşmelerin kayıt altına alınacağı, gerekli görüldüğü takdirde avukatların notlarına el konulabileceği şeklinde bir belgenin imzalatılmaya çalışılması nedeniyle herhangi bir mahpus ile görüşmeden Malatya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapısından geri dönmek zorunda kalmışlardır.
- 13) Avukatların görüşmeleri birçok hapishanede kayıt altına alınmış, birçok hapishanede avukatların görüşmelerine müdahale edilmiştir.

- 14) Özellikle Urfa hapishanesindeki mahpuslar, hapishaneye konulmadan önce gözaltı sürecinde Urfa emniyetinde ve TEM Şubede işkence ve insanlık dışı muamelelere maruz kaldıklarını aktarmışlardır.
- 15) Mahpuslara gazete, dergi ve kitapların verilmediği, verilme durumlarında ise çok uzun zaman bekletildiği ifade edilmiştir.(örneğin gazeteler gününden 1 ay sonra verilebiliyor, Mektupların tesliminin ise kimi zaman 6-7 ayı dahi bulduğu tespit edilmiştir.)
- 16) Birçok hapishanede mahpusların özel yaşam alanlarını da kapsayacak şekilde mahpusların kameralarla gözlendiği görülmüştür.
- 17) OHAL ile birlikte mahpuslar üzerindeki tecrit ve izolasyonun daha da ağırlaştığı, sosyal aktivitelerin ziyaret edilen hapishanelerin büyük bir çoğunluğunda hiç olmadığı bir kısmında ise çok kısıtlı bir şekilde gerçekleştiği görülmüştür.
- 18) Görüşülen mahpusların büyük bir kısmının “çıplak arama” uygulamasına maruz kaldığı görülmüştür. Kimi yerlerde, bu uygulamanın görüşe gelen mahpus yakınlarına dahi dayatıldığı görülmüştür.
- 19) Hapishanelerde mahpusların sağlığa erişim hakkının “ciddi boyutta” ihlal edildiği, birçok hastanede –özellikle dış hastaneleri- mahpuslara kelepçeli tedavi dayatıldığı görülmüştür.
- 20) Hapishane ziyaretlerinden elde ettiğimiz verilere göre mahpusların yoğun bir şekilde disiplin soruşturmalarına maruz kaldığı, mahpusların disiplin soruşturmalarıyla sindirilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.
- 21) Çok sayıda Kürt asıllı mahpusun ailelerinden binlerce kilometre uzaktaki Türkiye'nin batısında yer alan hapishanelerde bulunduğu dolayısıyla bu mahpusların aileleriyle ve avukatlarıyla iletişimlerinin kısıtlandığı görülmüştür.
- 22) Mahpusların iletişim haklarının yoğun bir şekilde ihlal edildiği görülmüştür.

10. SONUÇ VE ÖNERİLER:

A-) TECRİT

- Tek kişilik izolasyon ya da üç kişilik küçük grup tecridi rejimleri fiziksel- psikolojik- sosyal bütünlüklerini bozmaktadır. Derhal kaldırılmalıdır.
- Adalet Bakanlığı'nın 45/1 sayılı genelgesinin özellikle F tipi hapishanelerinde hayata geçirilmesi sağlanmalı. Tecridin olumsuz etkilerinin azaltılabilmesi için mevzuattaki programların dışında da mahpusların bir araya gelmeleri sağlanmalı, faaliyetler konusunda farklı seçenekler sunulmalı.
- Mahpusların sosyal ve kültürel aktivitelerindeki kısıtlamalar kaldırılmalıdır.
- Mahpuslarla ilgili olarak “ayrımcılık yasağına” aykırı düzenlemeler ve OHAL uygulamalarından vazgeçilmelidir.

B-) İŞKENCE

- Mahpuslara yaşatılan işkence ortamından derhal vazgeçilmeli, mahpuslara uluslararası hukukun emrettiği şekilde insana yaraşır bir şekilde bir muamele gösterilmelidir.
- Çıplak arama gibi insanlık onuruna aykırı uygulamalar son bulmalıdır.
- Mahpuslar üzerinde psikolojik baskı unsuru olarak, Mahpusların özel yaşam alanlarını dahi kayıt altına alan kamerayla izleme uygulamasından vazgeçilmelidir.

Mahpusların Diliyle Türkiye Hapishanelerinde Hak İhlalleri Raporu

- Başta yaşam hakkı ihlali, işkence ve kötü muamele iddiaları olmak üzere hapishanelerde yaşanan hak ihlalleri etkin bir şekilde soruşturulmalı ve sorumlular yargı önüne çıkarılmalıdır.
- Uluslararası standartlarla yasaklanan zincir, demir vb. gibi kısıtlama araçlarının kullanılması önlenmeli, kısıtlama araçları cezalandırma amacıyla kullanılmamalı.
- İşkence iddialarında, muayeneler İstanbul Protokolü uyarınca standart adli muayene formu kullanılarak yapılmalı.
- Mahpusların muayeneleri yalnız ya da kimsenin duyamayacağı bir ortamda yapılmalı. Bu sağlanamazsa, muayene deki kişilerin kimlik bilgileri rapora yazılmalıdır.
- Hapishane hekimi ve tıbbi personelinin İstanbul Protokolü eğitimi almaları sağlanmalıdır.
- İşkenceye Karşı Sözleşme Seçmeli Ek Protokolü'ne uygun şekilde, "bağımsız" ulusal denetim mekanizmalarının oluşturulması sağlanmalıdır.

C-) SAĞLIK

Uluslararası mevzuat devletlerce özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin yaşam hakkı konusunda devletlere pozitif yükümlülükler yüklemiştir. Devletler, özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişilerin sağlığa erişim hakkı konusunda özgür bireylerle eşit şartlarda bulunmasını sağlamakla yükümlüdürler. Bu bağlamda;

- 5275 sayılı Ceza İnfaz Kanunu'nun cezanın infazının hastalık nedeniyle ertelenmesine ilişkin 16. Maddesi'nin ve ağırlaştırılmış müebbet hapse mahkûm mahpuslarla ilgili 25. Maddenin ağır hasta mahpusların serbest bırakılmasını engelleyen hükümlerinin değiştirilmesi ve hapishanelerde bulunan tüm ağır hasta mahpusların derhal serbest bırakılması gerekmektedir.
- Hapishanede sağlanan tıbbi bakım hizmeti, hapishane dışındaki olanaklarla eşit hale getirilmelidir. Sağlıklı yaşam koşullarına, tıbbi bakıma erişim sağlanmalı; sağlık hizmetleri ve hekimle görüşme talepleri gereksiz gecikme olmaksızın karşılanmalıdır.
- Mahpuslara kelepçeli tedavi gibi onur kırıcı muamelelerden vazgeçilmeli, bu tarz muamele gösteren hekimler hakkında gerekli yaptırımlar uygulanmalı ayrıca hekimlere İstanbul Protokolü eğitimi sağlanmalıdır.
- Yemekler, yeterli besin değerine sahip ve makul çeşitlilikte olmalı, Sağlık sorunu olan mahpuslara hekim kontrolünde özel diyet yemeği verilmeli.
- Kantinde satılan ürünler yeterli çeşitlilikte ve hapishane dışındaki fiyatlarda, hatta daha düşük düzeyde olmalı,
- İnfazların ertelenmesi hususunda gecikmelere neden olan ve objektif olmayan raporlarda imzası bulunan Adli Tıp Kurumu'nun bir an önce devreden çıkarılması, İstanbul Protokolüne uygun bir şekilde tam teşekküllü devlet hastanelerinin ve üniversite hastanelerinin vereceği raporların yeterli görülmesi gerekmektedir.
- Hapishanelerin; sivil toplum kuruluşlarının, bağımsız izleme kurullarının, özel olarak da hasta mahpuslar sorunuyla ilgili olarak İHD, Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), Türk Tabipler Birliği (TTB) gibi kuruluşların denetimine açık hale getirilmeli, OPCAT'a uygun bağımsız ulusal önleme mekanizması kurulmalıdır.

D-) DİSİPLİN CEZALARI VE ŞİKAYETLER

Mahpusların Diliyle Türkiye Hapishanelerinde Hak İhlalleri Raporu

- Adeta mahpusları sindirme araçları haline gelen, Disiplin suç ve cezalarında, insan haklarına aykırı yasal düzenlemeler kaldırılmalı, pratikten kaynaklanan hukuka aykırılıklar giderilmelidir.
- “*Hapis içinde hapis anlamı taşıyan*” Hücre Cezası, Mevzuattan çıkarılmalıdır.
- Başvuru ve şikâyetlerin herhangi bir kısıtlama olmaksızın ve derhal gerekli mercilere ulaştırılması sağlanmalı.
- Adli ve idari mekanizmalar, yapılan başvuru ve şikayetlerle ilgili etkin soruşturma yürütmelidir.
- Hapishane rejimi, fiziki koşullar ve uygulanan muameleler hakkında etkili bir idari ve yargısal denetim sağlanmalı.

E-) İLETİŞİM

- OHAL kısıtlamalarından derhal vazgeçilmelidir.
- Avukatlarla görüşmenin ve yazışmaların mahremiyeti sağlanmalı, resmi kurumlar ve avukatlarla yazışmaların denetimi engellenmelidir.
- Mahpusların aile ve dış dünya ile temas hakkı engellenmemelidir.
- Mahpuslar uluslararası ve ulusal mevzuatın emrettiği şekilde ailelerine ve avukatlarına mümkün olduğunca yakın hapishanelere konulmalıdır.
- Gazete, dergi, kitap kısıtlaması vb. gibi çağ dışı yaklaşımlar terk edilmelidir.
- Anadilde görüşme ve yazışma hakları yasal güvence altına alınmalı, engellemeler kaldırılmalı.
- Mekan ve üst aramaları insan onuruna aykırı olmamalı.

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

MERKEZİ HAPİSHANELER KOMİSYONU